

OSW

www.viitorul.org

CONFLICTUL TRANSNISTREAN DUPĂ 20 DE ANI

RAPORT AL UNUI
GRUP DE EXPERTI
INTERNATIONALI

www.viitorul.org

CONFLICTUL TRANSNISTREAN DUPĂ 20 DE ANI

RAPORT AL UNUI GRUP DE EXPERTI INTERNAȚIONALI

Chișinău, 2011

Acest studiu a fost elaborat în cadrul proiectului „Consolidarea gândirii critice în vederea accelerării procesului de soluționare a conflictului în Moldova prin implicarea activă a actorilor internaționali”, care a fost implementat de IDIS „Viitorul” și Centrul de Studii Estice din Polonia, cu sprijinul financiar al Programului Est Est: Parteneriat Fără Frontiere al Fundației Soros-Moldova și al Fundației „Stefan Batory” din Polonia. Opiniile exprimate în raport nu neapărat reflectă punctele de vedere ale donatorilor.

Editor: Witold Rodkiewicz, Centrul pentru Studii Europene (OSW), Varșovia

Lista co-autorilor raportului:

Cornel Ciurea (Republica Moldova), Dominic Fean (Marea Britanie), Leonid Litra (Republica Moldova), Oazu Nantoi (Republica Moldova), Witold Rodkiewicz (Polonia), Irina Severin (Republica Moldova)

Lista experților care au contribuit la acest raport prin participarea la discuțiile din Chișinău și Varșovia:

Lyndon K. Allin (SUA), George Balan (Republica Moldova), Jon Bingen (Norvegia), Jan Heftye Blehr (Norvegia), Marek Cichocki (Polonia), Adam Eberhard (Polonia), Sergiy Gerasymchuk (Ucraina), Cristian Ghinea (România), Kadri Liik (Estonia), Raluca Răducanu (România), Octavian Țicu (Republica Moldova), Radu Vrabie (Republica Moldova)

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Conflictul Transnistrean după 20 de ani : Raport al unui grup de experți internaționali / Cornel Ciurea, Dominic Fean, Leonid Litra [et al.] ; editor: Witold Rodkiewicz. - Ch. : IDIS „Viitorul”, 2011 (Tipogr. „MS Logo” SRL). - 27 p.

50 ex.

ISBN 978-9975-4216-1-4.

323(478)

C 64

CUPRINS

Prefață	6
I. Introducere	7
II. O analiză a soluțiilor care au fost încercate pînă acum și a cauzelor eșecului lor.....	13
III. O analiză a problemei transnistrene la momentul actual: Ce s-a schimbat astăzi?	16
IV. Recomandări	25

PREFAȚĂ

Raportul de față a fost elaborat în urma unor dezbateri ample desfășurate de către un grup de experți care au răspuns la inițiativa lansată în 2010 de către Programul Est Est: Parteneriat fără Frontiere al Fundației Soros-Moldova de a examina cu un ochi proaspăt „conflictul înghețat” din Republica Moldova. Inițiativa a fost inspirată de convingerea că schimbările politice, care au avut loc în Republica Moldova începând cu anul 2009, au creat o situație nouă ce oferă oportunități mai mari de soluționare a conflictului. Ideea a fost de a convoca un grup de experți moldoveni și internaționali, care în urma efectuării unei vizite de studiu în teren atât la Chișinău, cât și la Tiraspol, carw au elaborat un raport în care au fost reflectate discuțiile și recomandările axate pe trei obiective majore. Primul obiectiv a constat în atragerea atenției comunității internaționale asupra noilor posibilități de soluționare a conflictului. Cel de-al doilea - de a convinge factorii de decizie și formatorii de opinie că abandonarea conflictului în starea sa actuală „înghețată” comportă costuri semnificative atât pentru populația multietnică din Republica Moldova afectată de acest conflict, cât și pentru comunitatea internațională. În final - de a oferi factorilor de decizie de la Chișinău și Bruxelles un set de recomandări.

Proiectul Consolidarea gândirii critice în vederea accelerării procesului de soluționare a

conflictului în Moldova prin implicarea activă a actorilor internaționali a fost implementat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Moldova în parteneriat cu Centrul pentru Studii Estice din Polonia. În septembrie 2010, grupul de experți întruniți în proiect a participat la o serie de întruniri și discuții cu factori de decizie și experți de la Chișinău și Tiraspol. În octombrie 2010, experții s-au întrunit la Varșovia pentru a formula problemele și concluziile de bază și a pune la punct structura și conținutul raportului. În luna noiembrie în Varșovia a avut loc întrunirea finală a unui grup mai mic de experți, care a constituit „echipa de redactare”, având scopul de a pregăti schița preliminară a raportului, și, în special, de a încerca să reconcilieze diferite opinii, uneori contradictorii, apărute pe parcursul discuțiilor precedente. Raportul schițat a fost transmis tuturor participanților pentru comentarii și completări. Partenerului polonez, Witold Rodkiewicz, i-a revenit sarcina de a pregăti textul final, prin includerea tuturor comentariilor și sugestiilor propuse de experți. Opiniile exprimate în raport nu reflectă neapărat opinia personală a autorilor sau a instituțiilor pe care le reprezintă, și nici a Centrului pentru Studii Estice din Polonia sau a Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Moldova.

I. INTRODUCERE

Pe parcursul ultimilor douăzeci de ani, comunitatea internațională a fost martoră a unui „conflict înghețat” pe teritoriul Republicii Moldova, pe care l-a tolerat.

Adevărata cauză care a dus la confruntare a fost dată uitării, dar, între timp, conflictul a generat interese particulare care sunt preocupate de păstrarea statu-quo-ului „înghețat”. Mai mult ca atât, forțe externe puternice, în timp ce pretindeau că lucrează la soluționarea conflictului, de fapt acționau de așa natură, încât să contribuie la prelungirea sa. Astfel, soluționarea conflictului din Moldova nu are sorți de izbândă atâta timp cât părțile cointeresate vor refuza să facă față problemelor fundamentale care țin de cauzele și natura sa.

Cauzele originare ale conflictului se regăsesc în ultimii ani de existență a Uniunii Sovietice, atunci când clasa politică a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești s-a divizat cu privire la două probleme fundamentale: natura relațiilor dintre Chișinău și Moscova și locul limbilor rusă și română/moldovenească în domeniul public. În timp ce forțele politice, care urmăreau dublul scop de a se separa de Uniunea Sovietică și de a crește rolul și statutul limbii române, au preluat controlul în Chișinău, o parte din funcționarii sovietici (în special directorii întreprinderilor industriale), care-și doreau păstrarea Uniunii Sovietice au instituit, cu susținerea influențelor cercuri politice de la Moscova, un centru alternativ de putere politică la Tiraspol. În septembrie 1990 ei au proclamat

„Republica Sovietică Socialistă Nistreană în componența Uniunii Sovietice.” Instigând și exploatarea nemulțumirea populației rusofone față de pierderea poziției dominante a limbii ruse și frica reunirii Moldovei cu România, autoritățile noii republici transnistrene, cu complicitatea forțelor armate sovietice, și-au extins teritoriul, recurgând la violență, ajungând în 1992 să controleze aproape tot malul stîng al râului Nistru¹ și un mare oraș industrial Tighina/Bender de pe malul drept.

De-a lungul anilor, actorii internaționali au încercat, în repetate rînduri, să promoveze o reglementare a conflictului, dar implicarea lor ori era lipsită de energie, ori ghidată de interese meschine înguste. De cele mai multe ori, atitudinea din exterior față de conflict era una de mulțumire de sine. Ea era încurajată și menținută de absența unei violențe deschise, de indiferența opiniei publice occidentale și de lipsa unor preocupări majore ale puterilor occidentale față de Republica Moldova. Eșecul diverselor propuneri de soluționare pe parcursul ultimelor două decenii și impasul din cadrul formatului multilateral de negocieri, creat în 2002 sub auspiciile OSCE, au dat naștere unui scepticism profund cu privire la perspectiva unei soluționări durabile a conflictului.

Totuși, avînd în vedere schimbările politice, sociale și economice care au avut loc în ultimii cîțiva ani în Moldova și în Europa,

¹ Sunt unele excepții: autoritățile separatiste controlează Benderul/Tighina un mare oraș situate pe malul drept, în timp ce unsprezece sate de pe malul stîng se află sub jurisdicția Republicii Moldova.

este necesar de a reevalua atât costurile tolerării statu-quo-ului, cât și șansele de a ajunge la o soluționare. O asemenea revizuire ar trebui să motiveze actorii principali cointeresați, din Republica Moldova și de peste hotare, să-și dubleze eforturile pentru a soluționa problema transnistreană. Se impune menționarea faptului că o soluție nu poate fi impusă de către actorii externi puternici, dar, în același timp, este desigur de clar că actorii locali nu vor fi capabili să rezolve conflictul de unii singuri. O soluție legitimă nu poate fi realizată decât în baza principiilor și standardelor gândite în Europa, începând cu procesul de la Helsinki în anii 1970 și elaborate în cadrul OSCE și Consiliului Europei în deceniile ce au urmat după Războiul Rece, cu condiția ca toate statele implicate să-și îndeplinească obligațiunile de membri ai acestor organizații.

Actorii externi (statele europene, Uniunea Europeană și societatea europeană) trebuie să conștientizeze că tolerarea statu-quo-ului comportă riscuri și costuri semnificative. Chiar dacă conflictul rămâne „înghețat”², el continuă să aibă consecințe negative majore, care nu sunt întotdeauna pe deplin apreciate de cancelăriile diplomatice europene.

Cel mai important este faptul că existența unei regiuni separatiste nerecunoscute pe teritoriul Moldovei constituie o amenințare gravă pentru eforturile Moldovei de a-și consolida statul și economia. Incapacitatea statului moldovenesc de a controla un segment mare de frontieră externă (452 km) sau de a exercita o putere efectivă asupra a 12% din teritoriul său recunoscut internațional nu duce decât la întărirea impresiei despre o statalitate moldovenească „incompletă” și provizorie, atât pentru propriii cetățeni, cât și pentru observatorii străini. Mai

2 Oazu Nantoi, unul din cei mai cunoscuți experți ai conflictului, a replicat – nu conflictul, ci procesul de găsire a unei soluții a fost înghețat.

mult ca atât, lipsa unei frontiere reale între cele două teritorii cu regimuri legale, fiscale și vamale diferite a creat un paradis pentru contrabandă și variate escrocherii economice. Aceasta nu numai că duce la pierderi masive de venit pentru trezoreria țării, dar și constituie una din cauzele structurale majore ale corupției în rândurile aparatului de stat. Pe lângă aceasta, permeabilitatea frontierei facilitează posibilitatea de a desfășura operațiuni speciale pentru serviciile secrete de la Tiraspol, cu scopul de a influența situația politică din Republica Moldova³.

Toate aceste fenomene negative slăbesc motivarea cetățenilor Moldovei de a dezvolta un oarecare atașament și loialitate față de statul lor și mărește atractivitatea dobândirii cetățeniei altor state. Aceasta, la rândul său, duce la o slăbire și mai mare a statalității Moldovei. Drept rezultat, după 20 de ani de independență, Republica Moldova are instituții statale ineficiente și slabe, care nu sunt în stare să ofere un cadru pentru dezvoltarea economică sau să satisfacă necesitățile sociale de bază ale cetățenilor săi. Acest fapt stimulează emigrarea în masă a moldovenilor în căutarea unui loc de muncă în special în țările Uniunii Europene.

Existența continuă a regimului separatist la Tiraspol mai înseamnă că statul moldovenesc nu este capabil să asigure protecția legală a drepturilor și libertăților cetățenilor săi care locuiesc în Transnistria (aproximativ 65% de locuitorii Transnistriei sunt cetățeni ai Republicii Moldova). Aceasta înseamnă că câteva sute de mii de cetățeni ai Moldovei, de diverse origini etnice, nu se pot bucura de cadrul legal oferit de OSCE și de Convențiile Consiliului Europei pentru a-și apăra drepturile civile și umane, în pofida faptului că sunt

3 De exemplu, unii jurnaliști și analiști moldoveni atrag atenția asupra unor dovezi indirecte precum că provocatori transnistreni sunt responsabili de incitarea protestelor în timpul manifestărilor post-electorale de pe 7 aprilie 2009.

cetățeni ai unui stat care a semnat asemenea angajamente.

Două persoane arestate în mod arbitrar în Transnistria – jurnalistul Ernest Vardanean și Ilie Cazac, angajat al Inspectoratului Fiscal din Tighina, – și condamnați anul trecut de procese-parodii în baza unor acuzații false de „spionaj” în favoarea Republicii Moldova sunt doar vârful aisbergului. De fapt, locuitorii Transnistriei suferă zilnic din cauza arestărilor arbitrare, detențiilor și extorcării de bani din partea agențiilor de securitate ai regimului separatist.

Prezența unui conflict nesoluționat în Moldova de asemenea slăbește încrederea țărilor vecine în caracterul permanent al frontierelor existente și alimentează speculațiile referitor la un potențial revizionism teritorial, astfel contribuind la menținerea tensiunii latente în regiune. Acest fapt, la rândul său, subminează mai multe elemente esențiale ale arhitecturii securității europene conșințite în Actul Final de la Helsinki: suveranitatea statelor, integritatea teritorială și inadmisibilitatea schimbării frontierelor.

În plus, prezența persistentă a unui conflict nesoluționat în mijlocul unei Europe mai largi este o indicație vizibilă a naturii incomplete a ordinii din perioada de după Războiul Rece și o demonstrație izbitoră a ineficienței instituțiilor europene, create pentru a respecta normele legale și principiile politice pe care se bazează această ordine în Europa.

Prezența trupelor rusești în Transnistria, rolul și statutul lor ambiguu reprezintă unul din elementele-cheie care contribuie la menținerea acestei stări de „caracter incomplet” al tranziției din perioada de după Războiul Rece. Pe de altă parte, așa-numitul Contingent Limitat de Trupe Rusești este succesorul Armatei a 14-a sovietice. În acest sens, de rând cu depozitul de muniții de la Colbasna, acest lucru reprezintă o rămășiță a structurii militare a Războiului Rece și pre-

zența ei în acest loc încalcă principiul conform căruia forțe militare străine nu pot staționa pe teritoriul unui stat suveran, fără consimțământul acestuia.⁴

Pe de altă parte, prezența unui contingent militar rus în cadrul forțelor mixte ruse-moldovenești-transnistrene de menținere a păcii se bazează pe un acord bilateral moldo-rus semnat la 21 iulie 1992 de către președinții Mircea Snegur și Boris Elțin. Totuși, forțele mixte de pacificatori au fost create și au activat într-o manieră care încalcă norme și principii de menținere a păcii acceptate internațional, prin folosirea forțelor militare ale unor participanți implicați direct în conflict care, în acest caz, nu pot fi considerate drept neutre și imparțiale.

Problema prezenței trupelor rusești în Republica Moldova a fost unul din cele mai mari impedimente (posibil cel mai mare) care a dus la suspendarea Tratatului cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (FACE) de către Rusia în decembrie 2007. Iată de ce o soluționare a conflictului – care trebuie să includă evacuarea trupelor rusești din Transnistria – ar elimina în mod automat unul din cele mai mari obstacole în calea renașterii Tratatului cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (FACE).

Acest conflict prelungit duce de asemenea la consecințe negative în domeniul „securității soft”. Existența unei regiuni politico-teritoriale nerecunoscute și relativ ilegale (Republica Moldovenească Nistreană), mai ales într-o regiune geografică unde se intersectează importante căi comerciale, servește drept o platformă perfectă pentru prosperarea crimei

⁴ Se pot ridica unele obiecții legale împotriva aplicării acestui principiu forțelor militare ruse în Moldova. De exemplu, că Federația Rusă „a suspendat” participarea sa în Tratatul Armelor Convenționale în decembrie 2007 și acest principiu s-a aplicat doar așa-numitului Tratat de Echipament Limitat. Totuși, principiul de consimțământul „națiunii gazdă” pare a fi atât de fundamental, încât statele membre ale OSCE nu ar fi trebuit lăsate să se ascundă în spatele cazuisticii legale pentru a justifica încălcarea sa.

organizate și rețelelor de trafic, exploatarea frontierelor poroase, corupția în agențiile de stat și oportunitățile de spălare a banilor prin intermediul băncilor care activează pe teritoriul său. Aceasta creează un mediu favorabil de pătrundere pentru grupările teroriste internaționale și traficanții de droguri și are consecințe economice pentru business-ul legal din țările învecinate. De exemplu, contrabanda de proporții mari cu țigări provoacă pierderi enorme cel puțin unui stat membru al UE – România (cu pierderi anuale estimate la 1 miliard de Euro). Capturarea unui lot mare de heroină (200 kg) în Moldova în 2008 sugerează că încărcături mult mai mari ar putea traversa teritoriul moldovenesc, fără a fi interceptate. Moldova a devenit și o rută pentru traficul de material radioactiv: atât în 2010, cât și în 2011, autoritățile moldovenești au capturat partide importante de uraniu-238; o substanță care ar putea fi sau transformată în material de fisiune pentru bombele nucleare, sau folosită în așa-numitele „bombe murdare”. În același timp, conflictul exacerbează și împiedică soluțiile coordonate pentru problemele ecologice, în special pentru poluarea râurilor, care amenință importante sanctuare naturale europene din Delta Dunării.

Și, în final, dar nu mai puțin important este faptul că existența acestui conflict „înghețat” a stimulat indirect o emigrație masivă a forței de muncă din Moldova, îndreptată spre Europa de Vest și Rusia. Deoarece nu toți acești migranți sunt înregistrați, amploarea reală a migrației poate fi doar aproximativ estimată; estimările variază între 300 000 și 500 000 (dintr-o populație de aproximativ 3.5 milioane). O parte mare a populației apte de muncă din Transnistria a fost la rândul ei nevoită să plece, cel mai des în Rusia, cu scopul de a avea posibilitatea să găsească un loc de muncă.

Având în vedere diversitatea și gravitatea problemelor generate de continuarea acestui conflict „înghețat”, politicile elaborate menite să mențină statu-quo-ul și să împiedice o repetare a ostilităților armate (care, în orice caz, sunt puțin probabile) nu sunt de ajuns. Așa politici nu vor fi suficiente pentru a proteja actorii străini de consecințele negative ale situației existente.

Iată de ce este în interesul lor propriu, dar și în interesul întregii comunități internaționale ca puterile din afară să-și schimbe radical abordarea conflictului, să se dezică de acceptarea status-quo-ului și să treacă de simple activități de „vitrină”. Această nouă abordare, dacă își dorește să fie eficientă, trebuie să se bazeze pe trei principii de bază: în primul rând, soluționarea conflictului nu poate fi lăsată pe seama părților direct implicate în conflict (Republica Moldova și Transnistria); în al doilea rând, soluția poate fi găsită doar în contextul „reabilitării” statului moldovenesc în baza principiului supremației legii, democrației și normelor europene după cum sunt formulate în convențiile și documentele OSCE și Consiliului European; în al treilea rând, soluția poate fi găsită numai dacă toți actorii externi, care au o miză în conflict, vor respecta principiile internațional recunoscute de soluționare a conflictelor (neamestec, operațiuni de menținere a păcii de către părți neutre, medierea din partea organizațiilor internaționale neutre) și își vor urma interesele în cadrul normelor legale ale ONU și OSCE (principiul națiunii-gazdă pentru staționarea trupelor străine, inviolabilitatea integrității teritoriale, interzicerea susținerii separatismului). În special, sprijinul comunităților etnice, care locuiesc în Transnistria, ar trebui să fie realizat într-un mod care nu le-ar transforma într-un instrument al jocurilor geopolitice

mai largi și nu ar împiedica reintegrarea lor în statul moldovenesc.

În același timp, o soluție a conflictului nu poate fi pur și simplu formulată și impusă doar de către actorii străini într-un mod unilateral. Ea necesită o implicare și participare activă a instituțiilor de stat și a societății moldovenești. Ea de asemenea mai necesită și unele schimbări esențiale în modul în care clasa politică moldovenească abordează problema conflictului transnistrean și reforme interne pe termen lung a instituțiilor de stat moldovenești. Mai întâi de toate, întreaga clasă politică moldovenească trebuie să se împace cu gândul că reîntregirea țării nu poate fi realizată în urma unei înțelegeri confortabile cu Moscova, în care Moscova ar desființa regimul de la Tiraspol în schimbul asigurării unei Moldove „prietenoase” sau chiar neutre. În pofida dovezii de netăgăduit că această abordare, care a fost deja încercată de trei președinți moldoveni, nu a dat vre-un rezultat pozitiv, aceasta continuă să fie populară în unele cercuri politice de la Chișinău. În al doilea rând, societatea moldovenească și clasa politică, în special, trebuie să admită deschis faptul că sunt interese proprii importante la Chișinău care profită de pe urma menținerii status-quo-ului. În al treilea rând, pentru reîntregirea țării este necesar ca Moldova de pe malul stîng să devină un stat atractiv pentru populația controlată de regimul separatist. În al patrulea rând, din cauza blocajului informațional impus de regimul de la Tiraspol, nu putem să ne bazăm pe aceea că faptele obiective vor vorbi de la sine în Transnistria. Chișinăul trebuie să depună eforturi susținute pentru a sparge perdeaua informațională de fier și să creeze canale tehnologice și informaționale pentru a informa și influența populația din Transnistria despre evoluțiile din Moldova și din lume. O așa strategie infor-

mațională trebuie, într-un mod explicit, să se axeze pe două preocupări împărtășite de către majoritatea locuitorilor din regiune, care îi fac vulnerabili la manipulările regimului separatist: presupusul pericol că Moldova se va reuni cu România și frica unei discriminări lingvistice a vorbitorilor de limbă rusă. Aceste măsuri trebuie să fie însoțite de pregătirea unui program de integrare lingvistică (cu perioade de tranziție în timpul cărora obligativitatea de a vorbi limba de stat pentru funcționarii publici nu se va răspîndi asupra vorbitorilor de limba rusă pe malul stîng) și înlocuirea legislației care se referă la limbă și datează de pe timpul perioadei sovietice cu legi bazate pe normele Consiliului European.

Și mai importantă pentru Moldova este găsirea unei formule ideologice și politice care ar favoriza formarea unei identități civice care ar depăși demarcările etnice și ar crea un sentiment de incluziune pentru toate grupurile etnice. Acest fapt ar face Moldova mai atractivă pentru populația transnistreană și ar face mai dificil pentru Tiraspol să discrediteze statul moldovenesc, descriindu-l ca fiind unul condus de naționaliști români.

Evoluțiile politice și diplomatice de pe scena mondială și europeană din ultimii câțiva ani – în special încercările de reapropiere dintre Rusia și principalii actori și instituții occidentale („resetarea” în relațiile americano-ruse, întrunirile de la Meseberg și Deauville dintre liderii Rusiei, Germaniei și Franței, reuniunea de la Kaliningrad a miniștrilor de externe a Germaniei, Rusiei și Poloniei) – deschid o fereastră de oportunitate pentru a face un efort comun din partea actorilor locali și internaționali de a găsi o soluționare a conflictului. Crearea unei noi ordini de securitate în Europa care ar implica Rusia, ar trebui să aibă, dacă scopul este de a-i da un sens adevărat și nu este doar un nou caz de

„imitație creativă”, consecințe practice tangibile pentru toate statele din regiunea euro-atlantică, mici sau mari. Cu alte cuvinte, viabilitatea și legitimitatea acestei noi ordini se întemeiază pe capacitatea sa de a oferi soluții pentru conflictele înghețate încă existente în Europa.

O soluționare a conflictului înghețat din Moldova ar putea servi drept model pentru noua ordine de securitate, pentru a dovedi capacitatea sa de a oferi soluții adevărate. Se pare că anume aceasta este explicația faptului că conflictul din Moldova a fost explicit menți-

onat în documentul final semnat de către Cancelarul german Angela Merkel și președintele rus Dmitry Medvedev în Meseberg la 6 iunie 2010. Ceea ce este necesar la acest moment este găsirea modalităților de a implementa această idee în practică. Dacă acest lucru nu va fi realizat, există pericolul că noua ordine va fi percepută drept o mișcare retrogradă spre un directorat clasic al „Marilor Puteri”, va provoca reapariția și exacerbarea diviziunii dintre „vechea” și „noua” Europă și nu va duce la o stabilitate de durată pe continent.

II. O ANALIZĂ A SOLUȚIILOR CARE AU FOST ÎNCERCATE PÎNĂ ACUM ȘI A CAUZELOR EȘECULUI LOR

Pe parcursul a douăzeci de ani de la semnarea acordului de încetare a focului în iulie 1992, conducerea Republicii Moldova a recurs la un șir de abordări în încercarea sa de a ajunge la o soluționare a conflictului. Prima abordare a combinat negocieri directe cu regimul de la Tiraspol și cultivarea unor relații bune cu Moscova pentru a o determina să facă presiuni asupra Tiraspolului, așa încât el să accepte reunificarea.⁵ A doua abordare, bazată pe presupunerea că negocierile directe cu Tiraspolul au fost inutile, s-a concentrat în exclusivitate pe încercarea de a ajunge la o înțelegere cu Moscova, excluzând reprezentantul Tiraspolului. A treia abordare a combinat presiunea asupra Tiraspolului, cu încercări de a contracara influența Moscovei prin atragerea sprijinului din partea altor puteri străine.

Prima abordare a fost adoptată de președintele Mircea Snegur din 1993 și a fost preluată de succesorii săi Petru Luchinschi și, pînă în 2002-2003, de Vladimir Voronin. Rezultatele au fost contraproductive din punctul de vedere al obiectivului de reunificare urmărit de Chișinău. Sperînd că prin demonstrarea unei atitudini de conciliere, el va convinge Tiraspolul și patronii săi de la Moscova că nu are de ce să le fie frică de reintegrare, Chișinăul a semnat un șir de documente care au întărit poziția politică și legală a părții transnistrene. Administrația de la Tiras-

pol a dobîndit astfel un drept legal de a pretinde la un statut egal cu cel al Guvernului Republicii Moldova și un fel de recunoaștere de facto internațională, fiind strecurat într-un format multilateral și internațional de negocieri. Chișinăul chiar a acceptat să recunoască și să respecte documente emise de regimul separatist, acceptînd astfel implicit legitimitatea Tiraspolului. Punînd la dispoziția Transnistriei ștampilele vamaie recunoscute internațional, Chișinăul a contribuit indirect la supraviețuirea ei economică, dîndu-i posibilitatea să se angajeze în operațiuni comerciale legitime.

Mai mult decît atît, autoritățile moldovenești, din neatenție, au contribuit la erodarea suveranității lor asupra Transnistriei, atunci cînd au cedat și au convenit ca acordurile lor cu Tiraspolul să fie garantate de către terțe părți, inclusiv Rusia, care, după toate, nu numai că este de facto o parte în conflict, dar de asemenea instrumentalizează conflictul pentru scopurile sale strategice mai vaste din regiune.

Ca parte a aceleiași abordări de a curta Moscova, pe 21 octombrie 1994, Moldova a semnat un document care reglementează prezența forțelor armate rusești pe teritoriul său, ceea ce a făcut retragerea trupelor rusești din Moldova dependentă de soluționarea politică a conflictului transnistrean. Chiar dacă acest document nu a fost ulterior ratificat de parlamentul rus, principiul de a lega prezența trupelor rusești de progresul unei soluționări politice a

⁵ Desigur că Chișinăul a încercat să „echilibreze” influența factorului rus prin implicarea OSCE și Ucrainei, dar această „echilibrare” a fost mai mult una formală decît reală.

conflictului a devenit unul din elementele fundamentale al poziției oficiale rusești. În același timp, Moldova a mai semnat un document care autorizează militarii ruși să folosească aeroportul militar din Transnistria.

Anume în perioada primei abordări, Chișinăul a semnat documente (niciunul dintre ele nu a fost repudiat oficial) care sunt acum invocate de Tiraspol pentru a justifica pretențiile sale la un statut de paritate la negocieri și „dreptul” său de a se angaja în comerțul internațional. Ele sunt folosite, de asemenea, de către Federația Rusă pentru a-și legitima prezența militară.

A doua abordare a fost adoptată de președintele Voronin după încercarea sa de a ajunge la o înțelegere cu Tiraspolul prin elaborarea în comun a unei constituții, atunci când această încercare a fost zădărnicită de strategia lui Smirnov de a stagna procesul de elaborare. În 2003, Voronin și-a concentrat eforturile asupra negocierilor directe cu rușii, lăsând pe seama lor sarcina de a-l aduce pe Smirnov la bord. Această abordare părea să aducă rezultate: după doar câteva luni, negociatorul rus Dmitry Kozak a reușit să-l convingă pe Smirnov să accepte reunificarea cu Moldova în baza unor condiții ce păreau, la început, acceptabile pentru Voronin. În ultimul moment, înainte de semnarea acordului, totuși, partea rusă a modificat condițiile, introducând în document stipularea ca trupele rusești să rămână în Transnistria pe o perioadă de douăzeci de ani. Voronin, confruntat la Chișinău cu proteste publice în masă împotriva acordului și critici dure aduse de SUA și UE a refuzat, în ultimul moment, să-l semneze.

După ce a respins planul Kozak, în noiembrie 2003, Voronin a încercat o a treia abordare, combinând presiunea asupra Transnistriei cu solicitarea unui sprijin pentru agenda sa de reintegrare de la alți actori străini în afară de Rusia. El a încurajat nu numai Ucraina, dar de asemenea

și Uniunea Europeană, Statele Unite și România să-l asiste în soluționarea conflictului. În 2005, președintele ucrainean Victor Iușcenko a prezentat un plan de soluționare care conținea un element nou important: el prevedea democratizarea Transnistriei sub monitorizare internațională ca parte integrantă a procesului de soluționare a conflictului. Supoziția tacită a planului părea să fie faptul că ar fi imposibil de a ajunge la o înțelegere cu Smirnov și că schimbarea regimului în Transnistria ar fi o condiție necesară pentru reîntregirea Moldovei. Voronin părea și el a avea succes în creșterea implicării Occidentului: în 2005 Statele Unite și Uniunea Europeană s-au alăturat oficial (în calitate de observatori) mecanismului de consultare existent al OSCE cu privire la conflictul transnistrean, care, până atunci, a inclus, în afară de Chișinău și Tiraspol, OSCE, Rusia și Ucraina. Consultările în curs de desfășurare au ajuns să fie cunoscute sub numele de procesul „5+2”. În același an, Uniunea Europeană a desemnat un Reprezentant Special pentru conflictul din Moldova și a fost de acord să lanseze Misiunea de Asistență la Frontieră a UE (EUBAM) cu sarcina de a ajuta serviciile de frontieră și vamale ale Moldovei și Ucrainei să oprească sau, cel puțin, să limiteze activitatea masivă de contrabandă ce avea loc de-a lungul segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene. În sfârșit, în primăvara anului 2006, Voronin a reușit să obțină o cooperare parțială din partea guvernului ucrainean al Iuliei Timoșenko în aplicarea regulilor vamale moldovenești în segmentul frontierei moldo-ucrainene, controlat de Transnistria, și a blocat comunicarea feroviară dintre Transnistria și lumea exterioară. Aceasta a dus la o criză în relațiile cu Rusia, care a acordat sprijin regimului de la Tiraspol și s-a răzbunat pe Chișinău, impunând o interdicție a importului de vinuri moldovenești și a altor produse agricole și a dublat prețul plătit de Moldova

pentru gazul natural rus (concomitent furnizînd Transnistriei gaz practic gratis). Acest fapt a fost o lovitură dureroasă economiei moldovenești, pentru care Rusia era cea mai mare piață de export și vinul fiind unicul produs exportat pe larg. În plus, în primăvara anului 2006, în urma unor schimbări politice interne, care au dus la înlocuirea primului ministru Iulia Timoșenko de către Victor Ianukovici, Ucraina a revenit la politica sa anterioară de „neutralitate” între Chișinău și Tiraspol.

Încercarea de a soluționa conflictul, cu susținerea puterilor occidentale și Ucrainei, recurgînd la presiune economică pentru a mări, pentru regimul din Transnistria, costul refuzului de a coopera, a trebuit să fie abandonată. Controlul asfixiant al Rusiei asupra economiei Moldovei, rezervele Occidentului în a proteja Moldova de consecințele sancțiunilor economice ale Rusiei și instabilitatea cursului politic ucrainean au contribuit la eșecul acestei celei de-a treia abordări. Succesele sale sau dovedit a fi iluzorii. Incluziunea puterilor din Occident în formatul negocierilor nu a avut consecințe practice, atîta timp cît ele nu doreau să-și irosească capitalul politic pentru a redresa dezechilibrul dintre Chișinău, pe de o parte, și Tiraspol și Moscova pe de altă parte, și atîta timp cît Moscova putea folosi Tiraspolul pentru a bloca orice progres fără a avea de plătit un preț politic pentru un asemenea obstrucționism. Desemnarea unui Reprezentant Special nu însemna că UE a dobîndit voința politică sau instrumentele necesare pentru a contribui la soluționare. Chiar și prezența EUBAM a fost un avantaj dubios. Cu rolul său redus la monitorizare și consultare, eficiența sa depindea, de fapt, de cooperarea gazdelor ucrainene. Autoritățile transnistrene, profitînd de tendința naturală a instituțiilor birocratice de a-și prezenta activitatea lor într-o lumină cît mai favorabilă, au început să utilizeze caracterul pozitiv al declarațiilor

EUBAM, pentru a contracara acuzațiile referitor la implicarea Transnistriei în trafic (în special în traficul cu armament).

Către vara anului 2006, Voronin a revenit la strategia de negociere bilaterală cu Moscova, chiar dacă experiența planului Kozak ar fi trebuit să-i demonstreze că Moscova intenționa să ceară un preț foarte mare pentru asistența sa în reintegrarea Moldovei. Totuși eforturile persistente ale lui Voronin de a persuadea interlocutorii ruși, că ar fi în interesul lor să ajungă la un acord privind reunificarea, nu au dat rezultate pozitive. Către 2008, rușii practic i-au dat de înțeles să ajungă la o înțelegere cu Tiraspolul pe cont propriu. Profitînd de faptul că Voronin avea nevoie de susținerea rusească pentru campania electorală premergătoare alegerilor generale din 2009, Moscova a smuls de la el reconfirmarea consimțămîntului pentru formatul de menținere a păcii existent și pentru legătura dintre soluționarea definitivă a conflictului și retragerea trupelor ruse din Transnistria.

În concluzie, niciuna din cele trei abordări adoptate de Chișinău în vederea soluționării conflictului nu s-a dovedit a fi eficientă. Următoarele lecții pot fi învățate din experiența din trecut: 1) negocierile care vizează o „soluționare generală” a conflictului cu regimul lui Smirnov sunt sortite eșecului; 2) Federația Rusă va susține doar o soluție care ar asigura un nivel disproporționat de influență a Tiraspolului asupra procesului de luare a deciziilor la Chișinău; 3) se pare că Moscova face din păstrarea prezenței sale militare în Moldova prioritatea principală; 4) trebuie evitată o confruntare directă cu Rusia; 5) puterile occidentale nu sunt destul de cointeresate să ajungă la o soluționare finală a conflictului, să cheltuiască capital politic semnificativ, exercitînd presiuni asupra Moscovei pentru ca ea să adopte o atitudine mai constructivă față de conflict.

III. O ANALIZĂ A PROBLEMEI TRANSNISTRENE LA MOMENTUL ACTUAL: CE S-A SCHIMBAT ASTĂZI?

În ultimii doi ani un șir de factori importanți, care determină situația în jurul conflictului, s-au schimbat, posibil oferind o oportunitate – pentru prima dată în ultimele două decenii – pentru ca o strategie bine gândită și abil implementată pentru soluționarea conflictului să aibă succes, cu condiția ca ea să fie susținută de determinare politică majoră din partea mai multor actori importanți.

În primul rând, au avut loc schimbări politice dramatice în Republica Moldova. Odată cu preluarea puterii de către Alianța pentru Integrare Europeană (AIE), Moldova s-a îndepărtat de la calea nedemocratică pe care ea a urmat-o pe parcursul a opt ani de președinție a lui Vladimir Voronin. AIE, o coaliție de partide centrudreapta, pare să fi sincer adoptat programul de democratizare și integrare europeană. Guvernul AIE, condus de primul ministru Vladimir Filat, din primele zile la putere, a depus eforturi susținute pentru a dezvolta relații strânse cu Uniunea Europeană, declarând hotărât că scopul său de lungă durată este aducerea Moldovei în Uniunea Europeană, în timp ce pe termen scurt și mediu el își dorește să apropie Moldova de UE pe cât este de posibil fără un statut oficial de stat membru. Dacă actualul guvern va reuși doar și parțial în atingerea viziunii sale de o Moldovă „europenizată”, acest lucru va schimba radical situația din relațiile Chișinăului cu Tiraspolul. Realizarea cu succes a acestui deziderat presupune o schimbare calitativă, în standardele de

guvernare și administrației publice, care va îmbunătăți nivelul de trai în Moldova. Și aceasta ar însemna că pentru prima dată Moldova ar putea fi atractivă pentru populația de pe malul stîng al Nistrului. În cazul în care guvernul AIE va reuși să realizeze prioritatea sa cea mai importantă în relațiile sale cu UE – anularea sistemului de vize pentru a călători în Europa pentru cetățenii Moldovei, acest lucru cu siguranță va mări atractivitatea pașaportului moldovenesc pentru locuitorii transnistreni. Mai mult ca atât, ideea unei integrări europene poate servi drept un pod ideologic pentru a accepta integrarea cu Moldova cel puțin pentru unele elemente a societății transnistrene, care de obicei respinge ideologia unui stat național.

Ca parte a strategiei sale diplomatice, guvernul AIE a renunțat la abordarea folosită de președintele Voronin, de a încerca să negocieze o înțelegere direct cu Moscova. În schimb, actualul guvern moldovean a subliniat că negocierile trebuie să se deruleze doar în formatul complet de 5+2 și a încercat să impulsioneze puterile occidentale – în special Uniunea Europeană – să-și intensifice implicarea lor în procesul de soluționare a conflictului transnistrean.

Guvernul AIE, spre deosebire de Voronin, în mod clar, acordă o mare importanță dezvoltării așa-numitelor „măsurile de consolidare a încrederii”, adică încearcă să intensifice cooperarea pragmatică, tehnică cu oficialii din Transnistria în cadrul grupurilor sectoriale de experți,

în numele ameliorării condițiilor de trai pentru populație. El și-a declarat intenția să restabilească legătura feroviară și telefonică directă dintre cele două maluri și, în octombrie 2010, el într-adevăr a reușit să redeschidă o cursă directă de pasageri între Chișinău și Odesa prin teritoriul Transnistriei. În septembrie 2010, guvernul AIE a adoptat, de asemenea, un regulament care ar permite întreprinderilor transnistrene să exporte marfa lor direct în Ucraina, fără a fi nevoite să o trimită pe o cale ineficientă de ocolire prin Moldova, așa cum se întâmplă din 2006 încoace. În sfârșit, Guvernul a promis că va cheltui 15% din asistența străină primită pe proiecte în regiunea transnistreană.

Schimbări politice, cu potențiale consecințe de lungă durată pentru soluționarea conflictului, au loc și la Tiraspol. În 2009 s-a produs un conflict deschis între liderul transnistrean Igor Smirnov și Evghenii Șevciuk, spicherul parlamentului și liderul partidului Obnovlenie, care deținea majoritatea în Parlament. Motivul aparent al conflictului a fost încercarea majorității parlamentare de a revizui constituția transnistreană cu scopul de a reduce puterile președintelui și de a consolida rolul Parlamentului. Adevăratul motiv era faptul că prin inițiativa sa constituțională Obnovlenie pare să se poziționeze așa încât să contesteze președintele în exercițiu la alegerile prezidențiale din 2011. Smirnov, amenințând să dizolve Parlamentul și să ceară organizarea unui referendum cu propriul său set de amendamente, a exercitat presiune asupra partidului Obnovlenie (și conglomeratul de business Sheriff a cărui interese le reprezenta) ca el să renunțe la Șevciuk (el și-a dat demisia din postul de spicher) și să se abțină de la modificarea constituției. În schimb, un proiect de compromis de amendamente constituționale trebuia să fie elaborat în comun de o comisie reprezentând atât parlamentul, cât și președintele.

După alegerile parlamentare din decembrie 2010, la care Obnovlenie a învins partidele pro-prezidențiale și și-a consolidat majoritatea parlamentară, parlamentul a inițiat imediat procedura de adoptare a amendamentelor constituționale în baza proiectului ce a fost elaborat de comisia comună în toamna anului 2010. Cu toate acestea, negocierile dintre parlament și președinte asupra conținutului pachetului de amendamente au continuat pe parcursul procesului legislativ. Un nou conflict a izbucnit din cauza unui amendament ce ar reglementa numărul de mandate prezidențiale consecutive ce era introdus și, cel puțin parțial, se referea la Smirnov însuși. Parlamentul a preferat din nou să evite o confruntare directă cu președintele și a retras amendamentul. Acest incident indica că Smirnov se gândea să candideze pentru președinție nu numai în 2011, dar posibil și în 2016.⁶

Amendamentele pe care parlamentul transnistrean le-a adoptat, în sfârșit, în iunie 2011, a transformat sistemul prezidențial existent, în unul practic semi-prezidențial, creînd un cabinet condus de primul-ministru, care trebuie să fie propus de președinte, dar necesită aprobarea majorității parlamentare. Cu toate acestea, ca și în constituția Rusiei, președintele are dreptul să dizolve Parlamentul, dacă acesta respinge candidatura sa, la postul de prim-ministru, de trei ori la rând. Acest lucru presupune existența unui sistem de putere în care politica „mare” este rezervată președintelui, în timp ce gestionarea economiei și administrarea guvernamentală cotidiană este investită într-o figură de compromis acceptabilă, atât pentru preșe-

6 S-a propus ca actualul termen al mandatului prezidențial să fie privit ca primul din cele două mandate la care orice președinte ar fi limitat. Acest lucru nu l-ar exclude pe Smirnov de la participarea la alegerile din acest an, dar nu i-ar permite să candideze în 2016. Parlamentul și Smirnov nu s-au putut înțelege în privința mai multor probleme și ele au fost scoase din proiectul legii amendamentului constituțional ca să fie mai târziu examinate de Parlament. Acestea au inclus o definiție detaliată a prerogativelor Guvernului (de exemplu, delimitarea puterilor între președinte și Guvern), procedurile pentru formarea administrației locale și alegerea Parlamentului.

dinte, cât și pentru majoritatea parlamentară. Amendamentele de asemenea au eliminat postul de vice-președinte, privind astfel lagărul lui Smirnov de un instrument de promovare a unui succesor al lui Smirnov, dacă el ar fi decis să nu candideze din nou la alegerile prezidențiale din acest an.

Acest conflict cu privire la Constituție este unul semnificativ, deoarece el demonstrează că clasa politică transnistreană este profund divizată. Crearea unui nou post de prim-ministru va instituționaliza această sciziune. În plus, pare din ce în ce mai probabil, că majoritatea parlamentară îl va desemna pe actualul spicher al Parlamentului și liderul partidului Obnovlenie Anatolii Kaminski drept contracandidatul lui Smirnov la președinție pentru alegerile prezidențiale din decembrie în acest an. Deși, pînă acum, nu există nicio diferență sesizabilă între taberele rivale cu privire la problema reintegrării cu Moldova, pe care ele ambele o resping, conflictul oferă o oportunitate pentru Chișinău de a-și promova agenda de reintegrare.⁷

Oportunitățile Chișinăului pentru o intervenție subtilă în conflictele interne transnistrene sunt mărite de către profunda criză economică și financiară prin care trece regiunea separatistă. Pentru prima dată în douăzeci de ani, economia din Transnistria pare să fie într-o formă mai rea decît cea a Republicii Moldova. În timp ce cea de a doua își revine rapid după recesiunea din 2009 cu o prognoză de creștere economică de 5% pentru anul curent, exporturi crescînde și deficit bugetar în scădere, cea dintîi este blocată într-o recesiune profundă pentru al treilea an la rînd, cu exporturi stagnante și un deficit bugetar de 60%. Această situație economică

⁷ Postul spicher și lider al partidului Obnovlenie Evghenii Șevciuk a declarat deja că va participa la alegerile prezidențiale. În ceea ce ar putea fi un început de dezbinare în elita transnistreană, el a spus că este gata să se înțeleagă cu Chișinăul în baza unei soluții a la Taiwan, în care problema statutului este suspendată pentru un timp prelungit. Dar, de cînd s-a retras din postul de spicher mulți observatori îl consideră o forță epuizată în politica din regiune.

alarmantă va duce neapărat la divergențe politice între elitele de afaceri și politico-militare din clasa politică transnistreană și, de fapt, astfel de tensiuni deja încep să iasă la suprafață, atunci cînd Ministerul Securității de Stat acuza deschis Ministerul Afacerilor Externe de o preocupare excesivă de opinii occidentale.

Schimbări semnificative au avut loc în ultimii doi ani și pe plan internațional. Cea mai importantă schimbare s-a produs în relațiile ruso-americe în rezultatul politicii de „resetare” a administrației președintelui Obama. Tensiunea, care a determinat această relație de atunci de cînd diplomația americană s-a opus planului Kozak și a susținut revoluțiile „oranj”, s-a micșorat și Washington-ul caută activ să redefinească această relație în termeni pozitivi, încercînd să dezvolte o cooperare în domeniile de interes comun și să evite apariția unei rivalități strategice sau concurențe cu Moscova. Această abordare a fost aplicată în special în regiunea post-sovietică, unde actuala administrație americană a încercat să arate rușilor virtuțile unui joc „de sumă pozitivă” și să convingă Moscova că ea va avea doar de cîștigat dacă politicile sale față de mai micile state post-sovietice se bazează pe un interes propriu iluminat pe termen lung (cu accent pe „iluminat”).

În același timp, administrația Obama se străduiește din greu să demonstreze că politica de „resetare” cu Moscova nu implică acceptarea unei sfere de interes ruse în spațiul post-sovietic. Deoarece partenerii oranj ai Washington-ului din Ucraina au dispărut de pe scenă și favoritul lui Bush Mihail Saakașvili a devenit mai dificil de avut de a face cu el în Georgia, SUA sunt dornice să-și mențină - sau chiar să-și intensifice - implicarea sa în Republica Moldova. Vizita vice-președintelui american Joe Biden la Chișinău a fost cea mai bună demonstrație a acestei atitudini. Din perspectiva intereselor

americane mai largi și a modului în care acestea sunt definite de către actuala administrație, soluționarea conflictului transnistrean ar servi obiectivelor strategice mai mari, în calitatea sa de un exemplu al beneficiilor interacțiunii de „sumă pozitivă” cu Rusia în spațiul post-sovietic. Un alt indicator, al interesului crescând al SUA în Moldova, a fost vizita din iunie a Senatorului Republican și candidatului la postul de președinte la alegerile prezidențiale din 2008 John McCain și publicarea unui raport al minorității din Senat referitor la Transnistria sponsorizat de senatorul Richard Lugar, un membru republican al Comitetului de Relații Externe a Senatului.⁸

O altă schimbare semnificativă poate fi observată în politica Germaniei, cel mai mare și influent stat membru al Uniunii Europene. Angela Merkel, spre deosebire de predecesorii săi social democrați, pare să fi ajuns la concluzia că viziunea germană a „legăturii transformatoare” a Rusiei cu UE nu poate fi realizată fără abordarea explicită a sortii țărilor est-europene situate între UE și Federația Rusă. Acest lucru a dus la susținerea tacită a inițiativei de Parteneriat Estic Polonezo-Suedez de către Germania. În Moldova, implicarea sporită a Germaniei a fost evidențiată de faptul că diplomații germani au preluat două posturi de top ale UE – cea de Șef al Delegației UE și cea de Șef al Misiunii de Asistență la Frontieră a UE. Mai mult ca atât, există o frustrare crescândă în Germania datorită lipsei de substanță în cooperarea „strategică” proclamată între UE și Rusia și o îngrijorare crescândă că bunele relații cu Rusia, de care Germania a fost atât de preocupată, nu au reușit să pună la dispoziție nici o pîrghie de influență asupra comportamentului rus în timpul războiului cu

Georgia în august 2008. Aceasta a fost, cel mai probabil, motivația pentru „formula Meseberg” înaintată de către Cancelarul Merkel președintelui Medvedev, la întâlnirea lor la nivel înalt în iulie 2010. Această formulă a legat receptivitate europeană la aspirația Rusiei pentru partajarea instituționalizată a procesului de luare a deciziilor în domeniul securității de o contribuție pozitivă rusească la soluționarea unei probleme regionale specifice - a conflictului înghețat din Transnistria. Cu alte cuvinte, Rusia trebuie să demonstreze atât voința sa, cât și capacitatea de a contribui pozitiv la soluționarea problemelor de securitate existente. Această conexiune explicită dintre conflictul transnistrean și interese și obiective mai largi a unei puteri importante europene – Germania – creează o oportunitate unică de care Chișinăul trebuie să profite.

Totuși, această oportunitate nu este lipsită de risc. Guvernul moldovenesc trebuie să fie foarte atent la posibilitatea că Berlinul, care ar putea fi mai puțin atent decât Moscova la detaliile unei posibile reglementări a problemei transnistrene și, posibil, nu cunoaște la perfecție faptele de pe teren, ar putea accepta o soluționare ce ar duce mai degrabă la o „transnistrizare” a Moldovei decât la o europenizare a Transnistriei.

O altă schimbare importantă, care ar putea apropia soluționarea problemei statutului regiunii transnistrene este o evoluție în poziția Uniunii Europene față de Chișinău. În mod semnificativ, declarația entuziastă a aspirațiilor europene ale Republicii Moldova de către guvernul AIE a evocat un răspuns aproape la fel de entuziast din partea instituțiilor europene și a mai multor state membre ale UE.

Acest fapt s-a datorat, în mare măsură, unei confluente de împrejurări favorabile: dificultățile crescînde a proiectului european, eșecul relativ al politicilor de vecinătate ale UE

⁸ *Vă pune Rusia capăt ultimului conflict înghețat din Europa de Est? Un raport pentru Membrii Comisiei pentru Afaceri Externe, Senatul Statelor Unite.* (U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., 2011)

(creînd astfel cererea pentru cel puțin o „istorie de succes”) și dinamica interacțiunii dintre susținătorii și adversarii extinderii spre est. Euro-entuziasmul coaliției moldovenești de guvernare, în contrast cu valul tot mai adînc de euro-scepticism din statele membre, nu putea să nu găsească un răspuns pozitiv la Bruxelles. Cu un impas total în relațiile Uniunea Europeană – Belarus, dubii tot mai mari în ceea ce privește „destinul european” al Ucrainei sub conducerea lui Ianukovici, Moldova a devenit ultima speranță pentru susținătorii implicării active a UE în Europa de Est și pentru cei care-și doresc să păstreze în viață agenda lărgirii spre Est. Foarte repede la Bruxelles a apărut un consens în privința faptului că Moldova oferă ultima, și cea mai bună șansă pentru UE de a demonstra că ea poate oferi o rețetă atractivă și eficientă pentru a stabili, democratiza și dezvolta țări mai sărace și mai slabe din punct de vedere economic în imediata sa vecinătate, fără a le oferi o perspectivă explicită de a deveni stat membru.

Răspunzând la aspirațiile guvernului moldovenesc pro-european, Bruxelles-ul a acordat prompt sprijin politic, un pachet de asistență macroeconomică (precum și o asistență semnificativă în vederea mobilizării unei reacții prompte din partea FMI), o misiune consultativă la nivel înalt, a accelerat demararea negocierilor referitor la un nou Acord de Asociere și măsuri de a începe negocieri privind un Acord Profund și Cuprinzător de Liber Schimb și un dialog privind vizele cu scopul de a elimina obligativitatea vizelor pentru moldovenii care călătoresc în UE.

Intensificarea relațiilor UE – Moldova nu a fost, totuși, însoțită de o creștere corespunzătoare a implicării UE în problema transnistreană. S-au întesit vizitele oficialilor UE și a statelor membre la Tiraspol și participarea experților europeni la activități de consolidare a încrederii.

Pe de altă parte, UE – ghidîndu-se de considerații birocratice procedurale – a eliminat postul de Reprezentant Special pentru conflictul transnistrean; un pas care nu a putut să nu aibă consecințe negative pentru nivelul de angajare a UE în conflict.⁹

Se pare că oficialii UE presupun că, odată ce Moldova se îndreaptă spre implementarea standardelor și regulamentelor europene, problema transnistreană va fi rezolvată aproape în mod automat. Ei refuză să recunoască faptul că, la o anumită etapă, implementarea celor două proiecte prioritare de pe agenda europeană a guvernării AIE – Planul de Acțiuni de Vize și Acordul Profund și Cuprinzător de Liber Schimb – se va ciocni de cruda realitate a lipsei de control a Moldovei asupra unor părți a teritoriului său și a unui segment important a frontierei sale internaționale. Este mai puțin o problemă pentru primul din aceste proiecte deoarece, dintr-un punct de vedere strict tehnic, lipsa de control a statului moldovenesc asupra întregii lungimi a hotarului său internațional și permeabilitatea liniei de demarcare dintre Moldova și Transnistria nu este, aparent, un obstacol pentru implementarea planului de acțiune referitor la vize. Dar, ținînd seama de atmosfera irațională care înconjoară orice discuție cu privire la problemele imigrației în Europa de Vest, ne putem aștepta, că lipsa de control a Moldovei asupra frontierelor sale, va crea probleme, atunci cînd Consiliul European va considera dacă să excludă obligativitatea vizelor pentru moldoveni (îndeplinirea planului de acțiune referitor la vize nu duce în mod automat la excluderea vizelor).

Dar divizarea țării creează serioase – posibil insurmontabile – obstacole în calea aplicării Acordului Profund și Cuprinzător de Li-

9 Titlul oficial era Reprezentantul Special al UE pentru Republica Moldova, dar sarcina principală a sa era să contribuie la soluționarea conflictului transnistrean.

ber Schimb. Cum poate guvernul Moldovei să asigure aplicarea regulilor Acordul Profund și Cuprinzător de Liber Schimb fără a exercita un control eficient asupra unor părți din teritoriul său și a unui segment de frontieră internațională? Soluția, care este uneori sugerată – includerea reprezentanților transnistreni în procesul de negocieri cu UE – nu este realizabilă, deoarece ridică probleme fundamentale cu privire la statutul acestor reprezentanți. Chiar dacă o soluție „creativă” ar putea fi găsită pentru problema statutului, o așa implicare ar da Tiraspolului posibilitatea de a bloca negocierile pe motive politice. Mai mult ca atât, problema responsabilității finale pentru punerea în aplicare a normelor Acordul Profund și Cuprinzător de Liber Schimb ar rămâne, odată ce Tiraspolul nu poate fi parte la acord, iar Chișinăul – fără un acces eficient și autoritate – nu ar fi în măsură să garanteze că aceste norme vor fi implementate. Astfel, mai devreme sau mai târziu, UE se va confrunta cu o dilemă – sau să se împace cu gândul că normele și regulamentele sale nu pot fi, pe deplin, puse în aplicare în Moldova sau să devină mai activă în a forța o soluționare a conflictului.

Ucrainei îi revine un rol-cheie într-o eventuală soluționare a conflictului. Contribuția ei potențială a fost foarte mult subestimată, cu excepția unei scurte perioade în 2005-2006. Importanța ei este de natură geografică – numai prin teritoriul Ucrainei oamenii și bunurile pot ajunge în Transnistria, fără a fi nevoiți să traverseze frontierele controlate de către Republica Moldova. Ucraina niciodată nu s-a alăturat restricției de a călători impusă de UE oficialilor transnistreni în 2003 și permite automobilelor cu numere de înregistrare transnistrene să intre pe teritoriul său. Ea de asemenea permite exportul mărfurilor din Ucraina prin segmentul frontierei moldo-ucrainene controlate de către separatiști.

Venirea la putere în Kiev a lui Victor Ianukovici și a Partidului Regiunilor are, în mod paradoxal, consecințe ambigue pentru soluționarea conflictului transnistrean. Ianukovici, ca un lider pragmatic ce este, ar putea fi interesat în acțiuni coordonate cu Moldova și Misiunea de Asistență la Frontieră a UE cu scopul de a pune capăt fluxurilor comerciale ilegale dintre Moldova, Ucraina și Transnistria, care aduc pierderi bugetului ucrainean. În plus, din cauza poziției politice puternice, el ar putea fi capabil să contracareze anumite interese locale care beneficiau de pe urma schemelor comerciale corupte cu Transnistria. Trebuie de menționat că, doar sub Ianukovici, Ucraina, în mod unilateral, a decis să demarceze segmentul transnistrean al frontierei sale cu Moldova, ignorând protestele regimului transnistrean, care cerea să participe la procesul de demarcare.

Pe de altă parte, Ucraina lui Ianukovici va fi cu certitudine foarte sensibilă și poate avea o reacție exagerată la zvonuri și insinuări privind presupuse planuri române de a reîncorpora Moldova. Acest lucru se datorează faptului că mulți ucraineni suspectează că Bucureștiul are o agendă mai largă de revizionism teritorial românesc îndreptată, de asemenea, împotriva Ucrainei. De aceea, foarte probabil că Ucraina va susține poziția Rusiei, insistând asupra faptului că, drept urmare a unei soluționări, ce va rezulta într-o Moldovă reîntregită, Transnistria trebuie să păstreze dreptul să aplice veto oricărei tentative de a reuni Moldova cu România.

Un factor suplimentar care ar putea determina guvernul ucrainean să se alinieze poziției Rusiei privind conflictul transnistrean este slăbiciunea sa economică. Confruntată cu dificultăți economice și angajată într-o tocmeală anevoioasă cu Rusia cu privire la prețul la gaze – o problemă vitală pentru interesele economice ce stau la baza actualului guvern de

la Kiev – Ucraina pledează pentru susținerea Rusiei în problemă transnistreană, sperând că va primi concesiuni reciproce în problemele economice.¹⁰

Se pare că, dintre toți actorii internaționali cu miză în Transnistria, poziția Rusiei este cea care s-a schimbat cel mai puțin pe parcursul ultimilor doi ani. Este ceva firesc – Rusia părea să dețină, dacă nu toate, atunci cel puțin majoritatea cărților și părea să controleze totalmente situația. Prin prezența sa militară, controlul politic și constrângerea economică asupra Transnistriei, ea putea bloca sau contracara orice inițiativă, care putea amenința statu quo-ul și aștepta cu răbdare concesii din partea Chișinăului. Este foarte probabil că Moscova a fost surprinsă de venirea la putere a coaliției AIE în septembrie 2009. Ceea ce pare de o importanță fundamentală este faptul că reacțiile Rusiei la criza politică din Moldova sugerează că aceasta continuă să definească situația din Moldova și în jurul ei în termenii secolului XIX a unei lupte între Moscova și București. Din punctul de vedere al Moscovei, o Moldovă independentă va rămâne pentru totdeauna în sfera de influență rusească și dominația rusă asupra Moldovei poate fi serios amenințată doar de aspirațiile naționaliste românești: sau sub forma revizionismului teritorial al Bucureștiului, sau sub forma adoptării unei identități românești de către moldovenii (rezultând în „două state românești”).¹¹

Prin urmare, Transnistria are o valoare

10 Identitatea apropiată a poziției oficiale ucrainene privind Transnistria cu poziția Federației Ruse reiese dintr-un raport publicat recent de Institutul World Politics bazat în Kiev - Alona Hetmanchuk, Evhen Yenin, Katerina Zarembo, Serhiy Solodkyi "Scenarii pentru evoluția conflictului transnistrean" (Kyiv, 2011). Acest lucru a fost confirmat de către experții ucraineni la un seminar în Vaeșovia pe 17 iunie 2011.

11 **Iată de ce Vladimir Voronin (care cunoaște foarte bine mentalitatea partenerilor săi ruși), de fiecare dată când dorea să-și îmbunătățească reitingul său la Moscova, adopta o vădită retorică antiromânească. De asemenea, este uimitor cât de aspru a reacționat Moscova la încercarea lui Mihai Ghimpu de a alinia memoria istorică de masă a moldovenilor cu cea a românilor.**

mare pentru Moscova, deoarece ea este unul din instrumentele principale pentru a împiedica „românizarea” – și poate chiar europenizarea – Moldovei. De altfel, din această cauză Moscova nu va accepta aspirațiile Transnistriei la recunoașterea independenței teritoriale.

Al doilea punct fundamental este faptul că Moscova privește la Transnistria ca la un element a unui joc geopolitic mai larg cu Occidentul (SUA și UE) în care miza este poziția Rusiei de o mare putere europeană, cu un rol special, mai ales, în Balcani. Al treilea punct este faptul că Transnistria, în calitatea sa de teritoriu văzut la Moscova ca unul locuit de o populație rusă sau rusificată, poate deveni un factor important în politică internă rusească într-o măsură cu mult mai mare decât, să zicem, Abhazia sau Osetia de Sud.¹² Un lider rus care ia decizii cu privire la Transnistria trebuie să vadă dacă este cu putință să evite riscul politic de a fi acuzat de incapacitatea de a apăra interesele compatrioților săi ruși.

Deși principiile fundamentale care definesc politicile Rusiei privind Transnistria rămân, situația s-a schimbat în mai multe sensuri importante în ultimii doi ani.

În primul rând, venirea la putere a AIE la Chișinău, care este văzută la Moscova ca fiind pro-română și politica sa ferm declarată de integrare europeană reprezintă amenințări pe termen lung pentru influența Rusiei. Dacă AIE își va consolida puterea politică și se va dovedi aptă de a începe o adevărată integrare a Moldovei în Europa, reunificarea Moldovei ar putea fi considerată de Moscova drept o modalitate eficientă de a încetini acest proces și a dilua „românizarea” progresivă a Moldovei. Recentă creșterea a atenției față de Moldova

12 **Acest lucru deja s-a întâmplat în 1992, când problema transnistreană a fost instrumentalizată de opoziția „roșu-cafenia” în atacul său asupra lui Boris Elțin la Congresul Deputaților Poporului.**

în cercurile politice ale României de asemenea are potențialul de a influența politica Rusiei în această direcție.

Cele mai importante schimbări, în contextul geopolitic mai larg, din punctul de vedere al Rusiei sunt „resetarea” relațiilor cu Statele Unite și intensificarea interacțiunii cu Uniunea Europeană și cele mai importante state europene. „Resetarea” cu Statele Unite, mai ales combinată cu sfârșitul aspirațiilor Ucrainei de a adera la NATO, ar trebui să ducă la micșorarea preocupărilor Moscovei privind riscul extinderii influenței strategice americane în CSI. De asemenea, datorită „resetării”, întreaga problemă a Tratatului Armelor Convenționale poate înceta să aibă o importanță majoră pentru Moscova. Prin urmare, valoarea unei prezențe militare rusești în Transnistria ar trebui să fie redusă considerabil pentru Moscova.

În relațiile cu Europa, Rusia și-a intensificat eforturile de a dezvolta o „interfață” instituțională cu Uniunea Europeană și alte instituții europene cu scopul de a-și maximiza poziția și influența, fără a pierde, în același timp, libertate de manevră strategică și permițând europenilor să influențeze evoluțiile interne ruse. Scopul Rusiei este un parteneriat bazat pe interese și nu pe valori. Pentru a-și promova acest obiectiv, diplomația rusă a făcut anumite eforturi pentru a elimina unele probleme nesoluționate mai vechi care împiedicau reapropierea. Putem enumera aici tratatul de frontieră cu Norvegia, „resetare” în relațiile cu Polonia, eforturile în desfășurare de a adera la OMC (o condiție crucială pentru o integrare economică mai strânsă cu Europa) și chiar inițiativa pentru un nou acord de securitate europeană. Întâlnirile la nivel înalt ale Rusiei de la Meseberg și Deauville cu cei mai importanți parteneri europeni trebuie să fie văzute în lumina acestor evoluții.

Ținând cont de acest context, se poate de afirmat că în această situație particulară, există o șansă realistă ca liderii ruși să fie convinși să renunțe la „bunul” lor transnistrean în schimbul influenței și poziției în Europa. Reacțiile Rusiei la propunerea Cancelarului Merkel referitor la Transnistria la Meseberg (care în esență s-au ridicat la acest schimb) sugerează că Moscova este dispusă să analizeze acest lucru. Cu toate acestea, oarecum previzibil, diplomația rusească încearcă să transforme condițiile târgului în felul său – concesiile ruse („cooperarea”) privind soluționarea conflictului transnistrean ar trebui să fie o consecință a creării unui consiliu de securitate Rusia-UE și nu o condiție premergătoare. Diplomații ruși posibil mizează pe faptul că partea franceză/germană va fi frustrată de lipsa de progres și va renunța la precondiția sa, doar pentru a putea anunța un nou „succes” diplomatic. În mod alternativ, Moscova poate încerca să exploateze relativa lipsă de interes a Europei/Germaniei în detaliile soluționării finale a conflictului (și o mai mare înțelegere a Rusiei a informației relevant) pentru a impune Moldovei o nouă versiune a planului Kozak.

Jocurile diplomatice care au precedat consultațiile neformale 5+2 de la Moscova, care au avut loc pe 21 iunie 2011, au demonstrat aceasta foarte clar. Erau așteptări că la această întrunire participanții vor fi de acord să înceapă negocieri oficiale privind statutul final al Transnistriei, o abordare urmărită cu o ardoare specială de către partea moldovenească, ca o parte integră a noii abordări de către AIE a conflictului. Cu toate acestea, în lunile ce au precedat întrunirea, oficialii ruși au dat clar de înțeles că, înainte ca negocierile oficiale ar putea să înceapă, Moldova trebuia să

accepte un aranjament de federalizare, ca parte indispensabilă a oricărui acord final și că Chișinăul ar trebui să accepte principiul „drepturilor egale” între părțile conflictului.¹³ Ce-a fost izbitor este că influența diplomației germane a fost în cele din urmă folosită pentru a convinge partea moldovenească să cedeze la această cerere rusă. În termeni practici, acest lucru ar implica revocarea actului parlamentului din 22 iulie 2005, care, în definirea parametrilor unei soluții acceptabile pentru Republica Moldova, prevede o autonomie largă pentru Transnistria, dar exclude implicit posibilitatea de federalizare a Republicii Moldova. Pentru a convinge Moldova să-și schimbe poziția, Chișinăul a fost vizitat de Patricia Flor, reprezentantul oficial al Ministerului Afacerilor Externe pentru Europa de Est (care de asemenea a vizitat Tiraspolul), care a abordat această problemă și la întâlnirile cu ambasadorul moldovenesc la Berlin.¹⁴

Mai mult ca atât, Ministerul german al Afacerilor Externe a circulat un document neoficial care, pledînd pentru un stat funcțional și pe deplin operațional și excluzînd o soluție confederală, acceptă tacit o soluție federală și respinge în mod explicit legea Republicii Moldova din 22 iulie 2005, punînd-o la egalitate (ca un ecou al poziției Rusiei), cu declarația unilaterală de independență a Transnistriei. În același timp Berlinul s-a opus, după unele surse, faptului ca UE să-și scrie propriile notițe neoficiale referitor la Transnistria, reducînd, astfel, poziția UE

13 Cu privire la aceasta vezi excelenta analiză a obiectivelor și strategiei ruse făcută de Victor Chirilă “‘Ravnopravie Storon’ est actul de deces clinic al Republicii Moldova” publicată de agenția de noutăți Info-prim pe 16 iunie 2011 și amplasată pe site-ul Asociației Moldovenesti pentru Politica Externă <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=152&id=1477> și de asemenea comentariile lui Victor Chirilă și Oazu Nantoi pentru Radio Europa Liberă pe 12 iunie 2011. Vezi <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=183&id=1476>.

14 O notă din conversație s-a strecurat în afară și a fost publicată de un ziar de opoziție moldovenesc Flux (27.05.2011) și este disponibilă la <http://www.flux.md/editii/201119/articole/11787/>

la o formulă formală și vidă, de sprijin pentru integritatea teritorială a Moldovei și la o reitereare a afirmației că formatul 5+2 este singurul forum legitim pentru a ajunge la o soluționare a conflictului.¹⁵

În concluzie, recente evoluții interne din Republica Moldova și din Transnistria, de rînd cu actuala situație internațională, au creat condiții favorabile unice pentru un efort reînnoit de a soluționa conflictul transnistrean. Pentru a profita de această ocazie, părțile interesate nu ar trebui să facă pur și simplu mai mult, dar trebuie să se asigure că, în acțiunile lor, ele țin seama de lecțiile care pot fi învățate din eșecul eforturilor anterioare de a ajunge la o soluție. Ceea ce urmează este o încercare de a formula - pe baza analizei de mai sus atît a istoricului conflictului, cît și a condițiilor actuale - principii generale care ar trebui să ghideze eforturile lor și să furnizeze o listă de măsuri specifice care ar contribui la soluționarea conflictului.

15 Elemente din notițe neoficiale germane au fost făcute publice de Vladimir Socor în „Diplomația Germană se înclină spre Rusia cu privire la negocierile transnistrene” Jamestown Foundation’s *Eurasia Daily Monitor* vol. 8, numărul 108 (6 iunie 2011); referitor la opunerea germană la scoaterea notițelor UE vezi de asemenea Vladimir Socor, „Negocierile privind conflictul transnistrean în pragul unui start” în *Eurasia Daily Monitor* vol. 8, numărul 119 (21 iunie 2011).

S-ar putea adăuga faptul că într-o vastă literatură de specialitate constituțional-juridică și de științe politice privind federalismul există un acord larg privind faptul că entitățile federale compuse din două subiecte sunt nefuncționale, printre altele, și pentru că fiecare problemă este văzută în termenii unui joc cu sumă zero.

IV. RECOMANDĂRI

A. Pentru factorii de decizie din Moldova

Principii fundamentale care trebuiesc urmate la elaborarea unor politici specifice față de Transnistria

1) Negocierile cu regimul transnistrean care vizează elaborarea unei soluții comprehensive de tip „big-bang” a conflictului în formatul 5+2 nu vor da rezultate pozitive pentru Moldova. Ele pot fi continuate doar de dragul aparențelor pentru a câștiga puncte tactice împotriva Transnistriei și pentru a face pe placul partenerilor internaționali ai Moldovei.

2) Nu există semne că Rusia va face unele concesii sau favoruri părții moldovenești. Pentru a avea șorți de izbândă în relația cu Rusia, este necesar un amestec de flexibilitate și tenacitate. Planul de acțiuni moldovenesc ar trebui să caute căi de a mări costul status-quo-ului pentru Moscova. În special, aceasta ar trebui să includă creșterea costurilor „reputaționale”, atrăgând atenția asupra rolului Rusiei în menținerea status-quo-ului.

3) Chiar și partenerii occidentali cu intenții bune nu pot uneori rezista unor înțelegeri tranșante (la moment de obicei tacite și nedecarate) pe seama partenerilor mai slabi. De aceea, Moldova trebuie să formuleze foarte clar „liniile roșii” ale poziției sale cu privire la Transnistria și să fie dispusă să le apere.

4) Factorii de decizie moldovenești trebuie să-și deplaseze accentul de la căutarea unei soluții diplomatice spre schimbarea situației reale pe teren în Transnistria. Ca parte al acestui

efort, o strategie detaliată, incluzând atât promisiuni, cât și presiuni, trebuie să fie elaborată, pentru a viza și motiva grupuri particulare în cadrul societății transnistrene.

Acțiuni specifice care ar putea fi recomandate

1. Politice

a) Elaborarea unei strategii detaliate pentru reintegrarea Transnistriei în Republica Moldova, care ar include o planificare amănunțită pentru diverse scenarii.

b) Elaborarea unui document detaliat de poziție cu privire la statutul constituțional și legal al Transnistriei în cadrul Republicii Moldova, având în vedere că aceasta ar putea servi drept bază pentru viitoarele negocieri (legea din 2005 referitor la autonomie este foarte vagă – ea nu specifică ce grad de autonomie este dispus Chișinăul să ofere Transnistriei).

c) Creșterea finanțării și constituirea unei structuri responsabile pentru reunificarea țării. Ea ar trebui să se concentreze pe activități „de pe teren”, și nu pe diplomație. În fruntea ei nu trebuie să fie un diplomat, ci o persoană bine cunoscută pe plan național, dedicată cauzei unificării.

d) Desfășurarea activităților pentru a ajunge la un consens, cu privire la importanța problemei transnistrene pentru Moldova, cu scopul de a asigura sprijinul populației pentru necesitatea alocării de resurse cu scopul de a soluționa conflictul. E nevoie de a da de înțeles clar care sunt posibilele costuri inițiale, dar de asemenea de subliniat potențialele beneficii.

e) Abordarea problemei drepturilor limbii - prin adoptarea regulamentelor de tip european pentru limba rusă, ca o limbă minoritară pe malul drept al Nistrului și română, ca o limbă minoritară în Transnistria.

f) Găsirea modalităților de a se adresa direct populației transnistrene (emisiuni radiofonice, programe TV, pliante, literatură educativă), concentrate asupra problemelor practice, de zi cu zi, care preocupă diverse grupuri sociale și profesionale ale locuitorilor din Transnistria. Se impune demararea constituirii mijloacelor tehnice și instituționale pentru a crea un spațiu național de informare și mass-media ce ar include Transnistria.

g) Adoptarea unei abordări proactive pentru a apăra drepturile locuitorilor din Transnistria (abordarea problemelor practice, cotidiene, cu care ei se ciocnesc în relațiile lor cu structurile/instituțiile puterii transnistrene, etc.). Este recomandabil de a face eforturi pentru a lărgi prezența organismelor europene de monitorizare ale drepturilor omului (Consiliul European și OSCE).

h) Stabilirea unui loc pentru reprezentarea politică a celor care au emigrat din Transnistria după 1991 și desemnarea de locuri în parlament pentru populația din Transnistria (ele ar putea fi ocupate dacă un număr suficient de locuitori transnistreni decid să voteze la alegerile de pe malul drept). Această măsură ar putea afecta legitimitatea regimului lui Smirnov și ar fi o afirmare simbolică a pretențiilor Chișinăului că el reprezintă toți cetățenii Republicii Moldova, inclusiv pe cei care locuiesc pe malul stâng.

i) Inițierea acțiunilor legale împotriva oficialilor regimului transnistrean pentru violarea drepturilor omului ale cetățenilor moldoveni.

2. Diplomatice

a) Elaborarea unui memorandum comun cu UE, care ar servi ca bază pentru cooperarea

în problema transnistreană.

b) Creșterea transparenței acțiunilor și politicilor Chișinăului față de Transnistria. Elaborarea și implementarea unei strategii media, cu privire la reunificare, și intensificarea eforturilor pentru a prezenta poziția părții moldovenești și susținerea cazului moldovenesc pe plan internațional. Este o anomalie că de multe ori sursele transnistrene par a fi mai informate referitor la conținut, decât cele moldovenești.

c) Acordarea priorității soluționării tuturor problemelor litigioase cu Ucraina, în scopul de a asigura cooperarea autorităților ucrainene privind aspecte legate de Transnistria.

d) A repudia Acordul din 1994 privind utilizarea aeroportului militar din Tiraspol de către forțele armate ruse.

e) A iniția discuții cu guvernul Rusiei vizând dezvoltarea unui cadru bazat pe reguli pentru contingentul rus de menținere a păcii privind aspecte, cum ar fi procedura de intrare în țară, precum și mecanismul de rotație.

f) A introduce o cerere de retragere a trupelor rusești (nu a contingentului de menținere a păcii), în cadrul negocierilor privind prelungirea Tratatului de Prietenie din 2001 cu Federația Rusă.

3. Economice

a) Dezvoltarea „punctelor de atracție”, care ar servi ca dovezi vizibile ale avantajelor de a trăi sub jurisdicția autorităților constituționale (sate de pe malul stâng, orașe și așezări în zona de securitate sub jurisdicția Republicii Moldova).

b) Elaborarea unui cadru instituțional și reglementărilor pentru promovarea cooperării economice între populația din Republica Moldova și Transnistria (de exemplu, credite subvenționate pentru proiecte de afaceri elaborate în comun de către Republica Moldova și com-

paniile transnistrene).

c) Lansarea unor proiecte comune de infrastructură care unesc cele două maluri. Scopul ar trebui să fie facilitarea contactelor dintre populația de pe cele două maluri și intensificarea interacțiunii economice.

d) Stabilirea de puncte de asistență medicală accesibile pentru populația Transnistriei. Acest lucru ar trebui să stimuleze un sentiment că anume instituțiile statului moldovenesc sunt acelea care au grijă de nevoile reale ale locuitorilor regiunii transnistrene.

e) A întreprinde măsuri care ar micșora beneficiile statu-quo-ului atât pentru businessul, cât și pentru autoritățile transnistrene. De exemplu, de renunțat la practica de acordare a licențelor de export ATP întreprinderilor transnistrene, cu excepția cazului în care autoritățile transnistrene sunt de acord la un regim fiscal de repartizare; de oprit cumpărarea energiei electrice din Transnistria, înlocuind-o cu importuri din Ucraina, etc.

f) Elaborarea unor strategii legale pentru a crea probleme întreprinderilor transnistrene, care au beneficiat de pe urma privatizării ilegale. Scopul acestui lucru nu ar fi de a „pedepsi” proprietarii de firme, dar de a trimite un semnal pentru ei că nu se pot bucura de beneficiile statu-quo-ului la infinit și pentru a-i încuraja pentru a face lobby, ca Tiraspolul să ia măsuri în vederea integrării.

g) A căuta căi de a stabili contacte și participa la proiecte economice cu autoritățile regionale și interese de afaceri în regiunea Odesa.

B. Pentru Uniunea Europeană:

a) A menține problema transnistreană în topul priorităților agendei la negocierile cu toate părțile internaționale relevante, în special cu Rusia și Ucraina.

b) A reconsidera decizia de a se dezice de postul de Reprezentant Special pentru Republica Moldova. Postul ar trebui să fie acordat unei persoane politice/diplomatice proeminente. Aceasta ar crește capacitatea UE de a se angaja în activități diplomatice care vizează promovarea soluționării conflictului și ar asigura continuitatea eforturilor UE în acest domeniu. Aceasta ar accentua simbolic determinarea UE să întreprindă măsuri în vederea soluționării conflictului transnistrean.

c) A convinge Rusia să transforme operațiunea de menținere a păcii, dominată la moment de ea, în una internațională, o misiune nemilitară sub mandatul OSCE. A iniția activități în cadrul OSCE pentru elaborarea unui mandat de acest fel.

d) A crea noi modalități mai eficiente decât refuzul de vize, pentru a putea influența situația de pe malul stîng.

e) A intensifica activitatea EUBAM prin creșterea numărului personalului și dotarea frontierei cu un birou EUBAM la fiecare punct de control.

f) A coopera cu autoritățile ucrainene în vederea stabilirii unor mecanisme speciale pentru urmărirea penală a încălcărilor reglementărilor vamale.

NOTE

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

